

Джон Банвил – „Древна светлина”

БИЛИ ГРЕЙ беше най-добрият ми приятел и аз се влюбих в майка му. Любов може и да е прекалено силна дума, но не знам по-слаба, с която да си послужи. Всичко това се случи преди половин век. Бях на петнайсет, а госпожа Грей беше на трийсет и пет. Такива неща се казват лесно, тъй като самите думи нямат свян и никога не се изненадват. Нищо чудно тя да е още жива. Тогава би била на колко, осемдесет и три или осемдесет и четири? В наше време това не е дълбока старост. Какво ли ще стане, ако тръгна да я търся? Ще падне голямо издирване. Бих искал отново да съм влюбен, бих искал отново да се влюбя, само още веднъж. Може да се подложим на серия инжекции със серум от маймунски жлези – тя и аз – и да се почувстваме както преди петдесет години, изпаднали в екстаз и затова безпомощни. Чудя се как ли е сега тя, ако приемем, че е още сред нас на тази земя. Тя се чувстваше толкова нещастна тогава, толкова нещастна трябва да е била, въпреки куража и неизменната си веселост; най-искрено се надявам, че това не е продължило дълго.

Какво си спомням за нея, тук и сега през тези меки бледнеещи дни на изтичащата година? Картини от далечното минало се тълпят в главата ми и през повечето време не мога да кажа дали са спомени, или измислици. Не че има голяма разлика между двете, ако изобщо на практика съществува някаква разлика. Някои хора твърдят, че ако не осъзнаем докрай нещата, тогава продължаваме да си ги измисляме, бродираме върху тях и ги разкрасяваме, и аз съм склонен да се съглася с тях, защото госпожа Памет е голям и неуловим двулчник. Когато обръщам поглед назад, всичко ми изглежда едно непрекъснато течение, което се носи без начало, няма и край, или поне не такъв, какъвто бих могъл да изживея по друг начин, а не като последна и окончателна точка. Онези неща от плаващите останки, които избирам да спася от потъналия кораб – какво друго е животът освен едно постепенно корабокрушение?, – може и да говорят за неизбежност, когато ги изложи на показ в техните стъклени витрини, но те са произволно избрани; представителни може би, може би дори необоримо представителни, но все пак произволни.

За мен съществуват две отчетливо различни първоначални проявления на госпожа Грей, между които стояха години. Първата жена може изобщо да не е била тя, може да е била само нейно благовестие, така да се каже, но на мен ми е приятно да си мисля, че и двете са едно. Април, разбира се. Спомняте ли си какво представляваше април, когато бяхме млади, онова усещане за разливащо се възбуждение и вятърът, който загребва със замах от синия въздух, и птиците, изпаднали в захлас сред напъпилите дървета? Бях на десет или единайсет. Появих се пред портата на църквата „Дева Мария, непорочната наша Майка“ с наведена глава, както обикновено – Лидия казва, че вървя като вечно каещия се грешник, – и първото ми предчувствие за жената на велосипеда беше от съскащите гуми – звук, който ми изглеждаше възбуждащо еротичен, когато бях момче, както и досега, но не знам защо. Църквата се издигаше на възвишение и когато погледнах нагоре и я зърнах да приближава с камбанарията, надвиснала над нея, стори ми се страшно вълнуващо как само се спуска направо от небето точно в този момент и че онова, което бях чул, не е звукът от гуми върху чакълеста настилка, а от набързо размахани криле във въздуха. Беше почти до мен, спускаше се по инерция, небрежно облегната назад, хванала кормилото с една ръка. Носеше дълга мушама за дъжд, чиито краища се ветрееха вляво и вдясно от нея и пошляпваха, да, точно като криле, както и син пуловер с остро деколте върху блуза с бяла яка. Как ясно я виждам! Сигурно си я измислям, искам да кажа, че сигурно си измислям тези подробности. Полата беше широка и свободна и ето че точно в този момент пролетният вятър изведнъж я подхвана, вдигна я във въздуха и разголи краката ѝ чак до кръста. О, да.

Днес ни уверяват, че едва ли има някаква разлика между начина, по който двата пола възприемат света, но нито една жена, готов съм да се обзаложа, не познава онова мрачно удоволствие, което се разлива във вените на мъжа, независимо от възрастта му – от едва проходило бебе до деветдесетгодишен старец – при вида на срамни части, както старомодно ги наричат, случайно, тоест непредвидено и ненадейно, разгопени на публично място. Обратното на това, което си мислят жените, и за най-голямо разочарование на мен самия, твърдя, че не толкова зърването на самата плът е това, което кара нас, мъжете, да се заковем на място, устите ни да пресъхнат и очите ни да изскочат, а именно онези копринени крепости, които представляват последната бариера между женската голота и нашата ококорена фиксация. Да, знам, че не изглежда смислено, но ако през летен ден на препълнен плаж с помощта на някаква черна магия банските костюми на жените бъдат превърнати в долно бельо, тогава всички присъстващи мъже, включително малките момченца с издути коремчета и голи пишлета, нехайно отпуснатите, подплатени с яки мускули спасители, че дори и съпрузите под чехъл, с навити крачоли и носни кърпи с възли в четирите края върху главите, всички, твърдя аз, всички те ще бъдат мигновено преобразени, ще заприличат на стадо ревящи сатири с кървясали очи, готови да безчинстват.

Мисля си по-точно за онези отминали дни, когато аз бях млад, а жените ходеха натруфени с дрехи – всъщност коя от тях не носеше рокля, може би само някое случайно момиче на игрището за голф или филмова звезда, предизвикателно облечена с широки три четвърти панталони?, – сякаш стъкмени от някой снабдител на кораби с всевъзможни видове и форми такелажи и платна, кливери и бизани, с крикове и шаги. А и моята Дама с велосипеда, с опънати жартиери и перленобели атлазени гащета, по устрема и грациозността си приличаше на смела шхуна, която лавира безстрашно между поривите на насрещния северозападен вятър. Тя не по-малко от мен се стресна от това, с което вятърът накърни скромността ѝ. Погледна надолу, после нагоре към мен, повдигна вежди и образува едно О с устните си, след което се изсмя гърлено и много прилежно, с opakото на свободната си ръка приглади полата над коленете си и щастливо се понесе нататък. Взех я за видение на богиня, но когато се обърнах след нея, вече се беше превърнала в обикновена жена, която издрънча надолу с големия си черен велосипед, жена с онези там крилца или еполети върху раменете на връхната ѝ дреха, които бяха модерни по това време, с изкривени ръбове на найлоновите чорапи и с коса, подстригана на черта, каквато беше и на майка ми. Благоразумно намали ход при изхода, предното ѝ колело поднесе, натисна звънеца, продължи, излезе на улицата и пое наляво по Чърч Роуд.

Не я познавах, доколкото помня, никога преди това не я бях виждал, макар да си въобразявах, че вече поне по веднъж съм срещал всички обитатели на нашето китно градче. Наистина ли я видях отново? Възможно ли е тя в действителност да е госпожа Грей, същата, която четири или пет години по-късно щеше да нахлуе в живота ми така недвусмислено? Не мога да си спомня чертите на жената с велосипеда достатъчно ясно, за да кажа със сигурност дали тя е била, или не онзи ранен образ на моята Венера Доместика, въпреки че продължавам упорито да се самозалъгвам и да не изключвам тази възможност.

Това, което най-силно ме афектира при срещата в двора на църквата освен очевидната възбуда, беше усещането, че ми е даден шанс да надникна в света на самата женственост, че бях посветен, макар и само за миг-два, в голямата тайна. Онова, което ме развълнува и очарова, не беше само гледката на стройни женски крака и пленителното в своята сложност дамско бельо, а простичкият, шеговит и великодушен начин, по който тя ме изгледа, пускайки гърления си смях, както и нехайният ѝ жест с opakото на ръката, с който укроти издулата се пола. Вероятно това е другата причина,

поради която в съзнанието ми нейният образ се сля с този на госпожа Грей; ами да, за мен тя и госпожа Грей се превърнаха в двете страни на една и съща безценна монета, тъй като грациозността и великодушието бяха нещата, които ценях или би трябвало да съм ценил в моята първа, и понякога предателски си мисля – съжалявам, Лидия, – единствена истинска страст в живота ми. Любезността, или както често казват, любезната отзивчивост беше водният знак, който слагаше отпечатъка си във всеки жест на госпожа Грей към мен. Не мисля, че бях прекалено привързан. Не я заслужавах, сега вече знам, но как можех да съм сигурен навремето, след като бях само едно момче, наивно и непознато никакви изпитания? Още ненаписал тези думи, и вече чувам хитруването в тях, хленчещия опит да се оправдавам. Истината е, че не я обичах достатъчно, искам да кажа, с цялата си способност да обичам, нищо че бях млад; мисля още, че тя страдаше от това и то изчерпва всичко, което може да се каже по въпроса, макар да съм сигурен, че няма да ме спре да кажа много повече.

Името ѝ е Силия. Силия Грей. Не звучи много мелодично, нали, тази комбинация? Според мен женските фамилни имена по мъж никога не звучат добре. Дали защото те всички се омъжват не за когото трябва или най-малкото за мъже с неподходящи фамилии? Силия и Грей заедно образуват доста апатично съединение, лениво изсъскване, последвано от глухо тупване, едно твърдо Г в Грей, което не е и наполовина достатъчно твърдо. Тя не беше апатична; всичко друго, но не и това. Ако я нарека напета – тази стара красива дума, – ще се получи погрешно впечатление, ще има твърде много тежест в буквален и преносен смисъл. Не мисля, че беше красива, поне не и в общоприетия смисъл на думата, въпреки че, предполагам, едно момче на петнайсет едва ли е в състояние да присъди златната ябълка; не я смятах за красива, нито за обратното; опасявам се, че след като първоначалният блясък избледня, изобщо не мислех за нея, просто я приех, макар и с благодарност, за даденост.